

Dr. Anton Mlinar

Obveščeni pristanek in kompromis v bioetiki

Povzetek: Obveščeni pristanek, kakor prevajam angleški neologizem informed consent, je v razmeroma kratki zgodovini sodobne biomedicinske etike postal ena njenih osrednjih vsebin. Vsebinsko izvira iz negativne izkušnje poskusov na ljudeh, ki so jih med drugo svetovno vojno zaradi vojaških interesov opravljali nemški zdravniki, formalno pa se teorija obveščene pristanka sklicuje na »dejanje popolnega razkritja in popolnega razumevanja« (Beauchamp, 2003: 1277), ki edino ustreza dostojanstvu človeške osebe. Ta pomen obveščene pristanka je deloma povezan z rojstvom bioetike v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja. Že Helsinška izjava (1964) je pokazala, da idealna oblika OP, kot sta si ga zamislila avtorja Nürnberškega kodeksa (1947), ni uresničljiva in da je treba ustvariti prostor raziskovanja, ne da bi se izgubila prvotna ideja brezpogojnega spoštovanja človekove avtonomije. Tako deklarativna etika kot tudi teoretična refleksija o obveščem pristanku pa ob različnih možnosti redefinicije obveščene pristanka opozarjata na skušnjava dvojne lojalnosti zdravnika/raziskovalca, v kateri se v različnih kompromisnih oblikah privolitve izgublja prvotna ideja. Teoretiki so soglasni, da je vsakršno zniževanje kriterija avtonomije, na primer 'vključenega' ali 'tihega' pristanka, 'pridobitve pacientovega podpisa', 'pripravljenosti sprejeti konstruktivne predloge' ipd. brez moralnega pomena. Med tema skrajnostma je odnos med zdravnikom in pacientom (med raziskovalcem in osebo, vključeno v raziskovanje), ki začinja z minimumom in kot proces stremi k verodostojnosti humanuma v medicini in biomedicinskem raziskovanju. V prispevku pa želim izpostaviti tudi dejavnik t. i. znanstvene kulture ter z njo pogojenega vpliva znanosti oziroma znanstvenega pragmatizma na etično refleksijo.

Ključne besede: avtonomija, bioetika, človekovo dostojanstvo, etika, kompromis, komunikacija, Nürnberški kodeks, obveščeni pristanek, oseba, principalizem, verodostojnost, zasebnost, zaupnost, zvestoba.

Dr. Anton Mlinar

višji znanstveni sodelavec na ZRS Univerze na Primorskem